

Ванна
часу
доктора
ПРОКТОРА

Jo Nesbø. DOKTOR PROKTORS TIDSBADER
Illustrated by Per Dybvig
Copyright © Jo Nesbø 2008
Illustrations copyright © Per Dybvig 2008
Published by agreement with Salomonsson Agency

This translation has been published with
the financial support of NORLA.
Переклад виданий за фінансової
підтримки організації NORLA.

Ю НЕСБЕ

Ванна
часу

доктора
ПРОКТОРА

Листівка з Парижа

У СПОРТЗАЛІ БУЛО ЗОВСІМ ТИХО. Жодного звуку не чулося від дванадцяти коричневих ребристих драбин шведської стінки, старого гімнастичного коня з тріснутою шкірою і восьми сірих зношених канатів, що нерухомо звисали зі стелі.

Як і від усіх шістнадцятьох учасників шкільного оркестру, які мовчки дивилися на диригента Мадсена.

— Приготувалися! — закричав Мадсен, підняв диригентську паличку й оглянув своїх вихованців крізь затемнені скельця сонцезахисних окулярів «авіатор». З жахом чекаючи початку партії, Мадсен пошукав поглядом Булле. Він знав, що інші діти дражнили рудого трубача, бо він такий крихтний, що його просто не видно за інструментом. Але, на відміну від них, малий принаймні вмів грати й міг урятувати весь оркестр. Оскільки погляд Мадсена Булле не знайшов, він зупинився на Лісі. Дівчинка грала на кларнеті, й, наскільки Мадсен знав, була єдиним другом Булле. А ще

вона єдина з усього оркестру завжди виконувала домашні завдання. Можливо, надія все ще є.

— Увага!

Усі приклали свої інструменти до губ.

Стало так тихо, що можна було почути звуки теплового жовтневого полудня знадвору: цвіріння птахів, тріскотіння газонокосарки й сміх малечі. Але в спортивній залі було темно. І ставало все темніше.

— Почали! — крикнув Мадсен, описавши паличкою широку дугу.

І нічого не сталося. Як і до цього, чулося цвіріння птахів, тріскотіння газонокосарки й сміх малечі. А потім заверещав альт, м'яко загудів кларнет і потужно гримнув великий барабан. Ні з того ні з сього заторохтів малий барабан, розбудивши валторну, а з заднього ряду форкнуло щось велике — Ліса уявила, що це синій кит, який щойно випірнув на поверхню після тижневого перебування під водою. Але всі ці різноманітні звуки нічим не скидалися на музику, й обличчя Мадсена вже почало червоніти, що віщувало неминучий спалах гніву.

— Три-чотири! — закричав Мадсен і замахав паличкою, як наглядяч батогом над головами рабів на римській галері. — Грайте в такт! Це має бути «Марсельєза», національний гімн Франції! Вище голови!

Проте ніякі голови вище не піднімалися. Діти або вдивлялися у ноти на пюпітрах, або з заплющеними очима дули в мундштуки так натужно, ніби сиділи в туалеті.

Мадсен здався й опустив руки. І тут нарешті глибоко й самотньо заголосила туба.

— Стоп, стоп! — крикнув Мадсен і почекав, поки туба змовкне. — Якби французи вас почули, то спершу відрубали б вам голови, а потім спалили вас на вогнищі. Поважайте «Марсельезу»!

Поки Мадсен бушував, Ліса нахилилася до стільця поруч і прошепотіла:

— Я принесла листівку від доктора Проктора. Вона якась дивна.

З-за пом'ятої труби почувся голос у відповідь:

— Як на мене — звичайна листівка. «Вітання з Парижа Лісі й Булле! Доктор Проктор». Думаю, так він написав?

— Так, але...

— Взагалі це надзвичайно звичайна листівка, Лісо. Єдине в ній дивне — що таку звичайну листівку написав такий незвичайний чоловік, як доктор Проктор.

Їх перервав голос Мадсена:

— Булле! Отже, ти тут?

— Так, сержанте! — почулося з-за пом'ятої труби.

— Ану підведися, Булле, щоб ми тебе побачили!

— Уже виконую, о командире веселої музики й усіх звуків Усесвіту!

З-під пюпітра на стілець вистрибнув маленький рудий хлопчик з великим ластовинням і широкою усмішкою. До речі, він був не просто маленький, а крихітний. І не просто рудий, а вогненно-рудий. І усмішка його була не просто широка, а майже розділяла його маленьку голову надвоє. І ластовиння було не просто велике, а... так, воно було просто велике.

— Зіграй для нас «Марсельєзу», Булле! — заволав Мадсен. — Так, як її треба грати.

— Як накажете, о мати всіх диригентів і царю усіх яничарів на північ від Сахари й на схід від...

— Облиш ці нісенітниці й грай!

І Булле заграв. Під стелю спортивної зали піднісся й полинув за вікно, у теплий осінній день, такий м'який і ніжний звук, що аж птахи засоромилися свого співу, почувши цю прекрасну мелодію. Принаймні так здавалося Лісі, коли вона сиділа в залі й слухала, як її крихітний сусід і найкращий друг грає на старій дідусевій трубі.

Лісі подобався її кларнет, але в звуках труби було щось особливе. І грати на ній, з'ясується, не так і складно. Булле навчив її грати на трубі норвезький гімн. Звичайно, вона грала не так, як Булле, але

і в неї з'явилася таємна мрія: колись зіграти «Так, ми любимо цю країну» на трубі перед великою аудиторією. Тільки подумати! Але думки — це думки, і мрії — лише мрії.

— Добре, Булле! — вигукнув пан Мадсен. — А зараз — усі разом з Булле! Раз, два, три, чотири!

І шкільний оркестр заграв! Затинаючись, не в лад і не в ритм. Барабани, саксофони, валторни, дзвоники й цимбали — разом це звучало так, ніби хтось перевернув кухню догори дном, і тепер усе начиння випадало з шухляд і шаф. Потім приєдналися великий барабан і туба. Спортзала задвигтіла. Шведська стінка заклацала зубами, канати ніби здувало сильним вітром, а старий кінь з тріснутою шкірою підскакував і сантиметр за сантиметром сунувся до дверей, наче намагаючись утекти.

Нарешті оркестр закінчив «Марсельєзу», й запанувала тиша. Як у спортзалі, так і надворі. Не чути ні птахів, ні дитячого сміху. Тільки відлуння останніх відчайдушних ударів по барабанах близнюків Трулса і Трюма затухало в залі.

— Дякую, — простогнав Мадсен. — Думаю, на сьогодні достатньо. Побачимося в понеділок.

— Але щось дивне в цій листівці е! — сказала Ліса, коли вони з Булле йшли додому на Гарматну вулицю.

Вечоріло все раніше, і їм обом це подобалося. Особливо Булле, який вважав, що літні білі

ночі — не дуже вдалий винахід. А темні теплі осінні вечори, коли так зручно трусити чужі яблуні, — просто геніальний винахід, майже на рівні доктора Проктора. Бо, на думку Булле, професор був найкращим винахідником у світі.

Щоправда, всі інші у світі вважали, що доктор Проктор ніколи не винайшов нічого цінного, але що вони знали? Хто, наприклад, винайшов найпотужніший пукальний порошок у світі?

Ще важливіше було, звичайно, що доктор Проктор робив найкращий у світі карамельний пудинг, був найкращим у світі другом і сусідом та навчив Булле й Лісу не звертати уваги на тих, хто думає, ніби їхня команда складається з крихітного рудого хлопчика, чимось переляканої дівчинки з кісками, як мишачі хвости, й майже божевільного професора з закіптюженими мотоциклетними окулярами.

— Ми знаємо те, чого не знають вони, — казав доктор Проктор. — Ми знаємо, що коли друзі обіцяють завжди допомагати одне одному, один плюс один плюс один стає значно більше, ніж три.

І це була правда. Але хоч професор і був хорошим другом, написанням листів він не надто переймався. Лише одну-єдину листівку отримали від нього Ліса та Булле за три місяці, що минули з того часу, як професор сів на свій мотоцикл, надягнув шолом, попрощався і поїхав до Парижа шукати свою кохану Жульет Маргарин.

Доктор Проктор втратив з нею зв'язок за дуже загадкових обставин багато-багато років тому, коли вчився у Франції. Ліса й Булле бачили тільки її знімок, ще з тих часів, як вона й майбутній доктор Проктор зустрічалися. Фото висіло на стіні в професоровій лабораторії. Молода пара на знімку здавалася такою щасливою, що в Ліси аж сльози на очі наверталися. І це саме Ліса переконала доктора Проктора, що він має їхати до Франції і знайти кохану.

— Вона справді дивна! — наполягала Ліса. — Ось поглянь.

Булле взяв листівку, яку простягнула йому дівчинка.

— Гм... — пробурмотів. Ставши під вуличним ліхтарем, ще кілька секунд уважно роздивлявся послання від доктора Проктора, раз по раз повторюючи своє «гм». Звучало воно, мов з вуст якогось мудрагеля.

— З Парижа, — сказала Ліса, показуючи на чорно-біле зображення. Похмурий ранок, велика відкрита площа, якою ходять люди в капелюхах і з парасолями. При цьому площа справляла враження дивно порожньої. Єдине, що вказувало на всесвітньо відому столицю — напис «Париж» у нижній частині листівки.

— Ти бачиш те саме, що і я? — замислено спитав Булле.

— А що ти бачиш?

— Та ніби на цій площі чогось бракує. Навіть не так — бракує на всій цій фотографії.

— Можливо, — кивнула Ліса. Якщо подумати, Булле каже слушно, от тільки Ліса не могла поки що сказати, у чому полягає слушність.

— Окрім того, листівка трохи пожолобилася, — зауважив Булле. — Ніби вона намокла, а потім висохла. Скажи, ти стояла під душем, коли її читала?

— Та ні, — відповіла Ліса. — Вона така й прийшла.

— Ага! — вигукнув Булле й підняв до неба вказівний палець з обгризеним нігтем. — Геніальний Булле й цього разу знайшов розгадку таємниці! Листівка намокла ще в Парижі.

Ліса заморгала очима:

— Звідки ти знаєш?

— Це елементарно, дорога Лісо. Усе ж на ній написано. Ось, прочитай, — Булле повернув листівку подрузі.

Їй не треба було читати — коротке повідомлення прочитала вже дванадцять разів і встигла вивчити напам'ять. Але ж ви його ще не читали. Ось що там було написано:

— У Парижі йшов дощ. Усе просто! — задоволено мовив Булле й глянув на свої погризені нігті — може, там ще залишилося місце, яке можна погризти?

— Дивно не те, що вона намокла, — сказала Ліса, — а те, що він понаписував. От, наприклад, хто такі Асіл і Елуб?

— Може, він забув наші імена, — припустив Булле.

— Точно ні. В адресі написано правильно: Ліса Педерсен.

— Гм... — пробурмотів Булле, і цього разу «гм» вже не звучало так мудро.

— Асіл — це Ліса навпаки! — сяйнуло Лісі.

— Це ж елементарно, дорогенька, — кивнув Булле й спробував прочитати слово навпаки. «Асіл» справді перетворилося на «Ліса». — Але що таке Еллуб?

— Здогадайся! — вигукнула Ліса й закотила очі.

— Ну... Ліса догори ногами?

— Та це ж Булле навпаки!

— Хе-хе, — посміхнувся Булле, показуючи ряд дрібних зубів. — Я жартую. Це ж елементарно! — але вуха в нього чомусь почервоніли. — Отже, ми з цим розібралися. Чому ж тебе це бентежить?

— Бо дивно зовсім не це! — розпачливо скрикнула Ліса.

— А що ж?

— Усе, що написано далі!

Булле розвів свої коротенькі ручки.

— Ось же — ДОЩ. Він написав, що в Парижі дощ, Лісо. У жовтні дощі — дуже поширене явище. Навіть у пустелі Калахарі в жовтні дощить. І не просто дощить, а ллє так, що затоплює всю пустелю. Навіть чорно-сірий намібійський носоріг — дуже вперта тварина, що відмовляється вчитися плавати — змушений затримати дихання і стояти під

водою аж до листопада. Тож не дивно, що в Парижі трохи ляпає.

— Чорно-сірий намібійський носоріг? — недовіжливо перепитала Ліса.

— Атож, — кивнув Булле. — У книжці «Тварини, яких ви не хочете зустріти» на сторінці 620.

Ліса зітхнула. Булле часто посилався на ту величезну книжку, яка нібито стояла в його дідуся на книжковій полиці. Правда, ні Ліса, ні будь-хто з її знайомих ніколи не бачили книжки з назвою «Тварини, яких ви не хочете зустріти».

— А що ж таке ЮАНЗ ЕН? — спитала Ліса.

— Елементарно! — відказав Булле. — Юанз — це така французька одиниця вимірювання, як у Норвегії міліметр. У нас по радіо кажуть, що випало скількись міліметрів опадів. А у Франції — випало юанз ен опадів.

Ліса з недовірою дивилася на Булле.

— А УМО ДОД УЧОХ?

— Схоже на якийсь шведський сленг. Здається, «учох» шведською — «вітання». А «дод»...

— Дурниці це все! — перебила його Ліса. — По-перше, доктор Проктор не швед, по-друге, чого б то раптом він нам писав не норвезькою, а шведською?

— Думаєш, не писав би? — почервонів Булле й збентежено почухав потилицю.

— І врешті-решт, що це за МАТ? Навіщо йому мат? Не кажучи вже про ЙАТИЧ.

Булле поблажливо посміхнувся:

— Усе-таки нічого ти не тямиш. У Парижі випало юанз ен опадів, тому професор надув свій гумовий мат, щоб врятуватися від потопу. А плівучи на маті, слухав арії оперного співака Ятича.

— Негайно припини, Булле! — різко прикрикнула Ліса.

Булле не зрозумів причини такої реакції, але слухняно замовк.

— Тут є ще щось, — докинула Ліса.

— Справді? — спитав Булле. — Що?

— Не знаю, але щось є. От марка, наприклад. Не думаєш, що вона дивна?

— Ні, звичайна прямокутна марка з зубчастими краями й портретом якогось серйозного типа.

Не бачу, що тут могло б мене здивувати.

— А ти бачив, що на ній написано?

— Ні, — мусив визнати Булле.

Ліса подала йому листівку.

— Фелікс Фор, — прочитав Булле. — Очевидно, це ім'я цього типа. А 1888 — мабуть, рік випуску марки. Фу!..

— Що фу? — спитала Ліса.

— Уяви тільки — лизати марку, якій більше ста років.

— Це так, але хіба вона схожа на сторічну?

Булле пильніше придивився до марки й був змушений визнати, що Ліса мала рацію: марка здавалася абсолютно новою, хіба тільки трішки підмоклою. Фарба не вицвіла, зубчики на краях свіжі.

— Може, це фальшивка чи якась репродукція, — невпевнено припустив.

— Ти так думаєш? — спитала Ліса.

Булле мотнув головою.

— Тут справді є щось іще.

— Усе якось догори ногами, — сказала Ліса.

— Ти наче спершу казала, що навпаки.

— Що ти сказав? — стрепенулася Ліса.

— Я сказав те, що ти сказала.

— А я сказала...

— Що там все навпаки, — пробурмотів Булле.

— Точно! — Ліса висмикнула листівку з рук друга. — Так і є!

Вона ще раз переглянула повідомлення і зітхнула.

— Що? — занепокоєно спитав Булле.

— Я думаю... що доктор Проктор у небезпеці, — Ліса аж зблідла. — Прочитай усе повідомлення навпаки.

Булле прочитав. Ви теж можете. Просто зараз.

...

Ну що? Зрозуміли?

Звичайно. Булле теж не зразу зрозумів.

— Читайте там, — повільно складав він літери в слова. — Хочу додому. Не знаю, що діяти, Булле і Ліса.

— То ось що він хотів сказати, — застогнала Ліса. — Це жахливо...

— Так, — погодився Булле. — Ніби писав не професор, а Трулс чи Трюм.

— Та ні ж! — крикнула Ліса. — Невже ти нічого не розумієш?

— Ну... ні, — знизав плечима Булле. — От навіщо він написав «Читай там»? Де — там? На листівці? Прочитали.

Ліса ще раз пильно-пильно роздивилася листівку.

— Глянь, — показала вона, — тут стрілка, показує на марку.

Булле засунув вказівний палець правої руки у ліве вухо й покрутив, примруживши праве око. Це завжди допомагало йому краще думати — ніби хтось повертав ключ у замку запалювання автомобіля. Коли витягнув пальця з вуха, почувся: «чпок».

— Знаю, — сказав Булле, уважно роздивляючись пальцем. — Листівка — це зашифроване послання для нас, щоб не прочитали сторонні. Доктор Проктор знав, що геніальний Булле помітить дивний спосіб її написання і неодмінно здогадається, що тут щось не те.

Ліса закотила очі, але Булле вдав, що не помітив цього, і вів далі:

— «Читай там» і стрілка, яка вказує на марку, — це означає, що закінчення повідомлення під маркою. Просто треба її відклеїти.

— Саме про це я і подумала, — озвалася Ліса.

Булле віддав їй листівку й вдоволено усміхнувся.

— Пощастило тобі, що маєш такого друга, як я. Я ж ці таємні шифри — як насіння лузаю.